

відбувається гостра конкуренція між країнами-реципієнтами щодо залучення іноземних інвестицій. Таким чином, потрібно виходити з того, що, у разі нестачі власного, національного капіталу для швидкого розвитку економіки, кожна країна, в тому числі й Україна, стоїть перед необхідністю „виграти симпатії інвесторів”, пропонуючи кращі умови вкладання і гарантії збереження таких капіталів, тобто забезпечити ліберальний, стабільний, передбачуваний правовий режим, який відповідає стандартам світової організації торгівлі.

Список літератури

- 1 Комарова К.В. Іноземні інвестиції в системі становлення ринкової економіки України: Автореф. дис. к-та екон. наук: 08.01.01. /Донецький екон. ун-т. – Донецьк, 2001. – 22 с.
- 2 Україна буде інформаційне суспільство // Фонд „Інформаційне суспільство України”. // <http://www.isu.org.ua>
- 3 Чернявская И. МКС на распродаже // Инвестгазета. – №3. – 2007. – С.43.
- 4 <http://www.mks.ua>
- 5 <http://www.investgazeta.net>
- 6 Благонравин М. МКС идет к IPO // Украинский деловой журнал «Эксперт Украина». – №3 (101). – 2007. // <http://www.expert.ua>

В статье рассматриваются проблемы и перспективы привлечения иностранных инвестиций в отечественный рынок информационных технологий.

In the article are examined problems and prospects of bringing in of foreign investments in the domestic market of technologies of informations.

УДК 657.474.573

Й.Я. Даньків, Р.С. Шулла

Ужгородський національний університет

Аналітичні можливості розвинутого директ-костингу при прийнятті стратегічних управлінських рішень по виробничій програмі підприємства

В даній статті здійснюється спроба теоретично обґрунтувати та продемонструвати концептуальні недоліки системи обліку повних витрат та переваги розвинутого директ - костингу при прийнятті стратегічних рішень по вилученню з виробничої програми збиткових видів продукції.
директ-костинг, маржинальний прибуток, затрати

Для більшості вітчизняних підприємств характерним є використання для цілей управління та аналізу інформації, яка формується в діючій на сьогоднішній день системі рахунків бухгалтерського (фінансового) обліку. Згідно П(С)БО 9 «Запаси» для цілей фінансової звітності оцінка залишків запасів у балансі підприємства здійснюється за фактичною виробничою собівартістю, причому постійні затрати включаються до собівартості на основі їх нормативного розподілу у відповідності до показника нормальної потужності. Такого роду інформація для ефективного виконання функцій управління є непридатною.

По-перше, для планування потрібна в якості критеріїв не історична інформація, а

інформація про майбутні економічні наслідки господарських процесів, тобто дані про прогнозні затрати, доходи та фінансові результати. В умовах зростаючої динаміки зовнішнього середовища інформація про фактичні затрати (доходи) не є репрезентативною для майбутніх періодів. Фактичні затрати – це наслідок дії різноманітних факторів затрат: як тих, на які підприємство може вплинути в короткостроковому періоді (виробничо-збутова програма, розмір партії виробництва або розмір замовлення, спосіб виробництва, послідовність виробничих серій та ін.) або довгостроковій перспективі (наявні основні засоби, довгостроковий склад персоналу, довгострокові договірні зобов'язання, організаційна структура та ін.), так і тих, які від нього не залежать (ціна на ресурси, податкові ставки та ін.). В динамічному ринковому середовищі значення всіх вище наведених факторів затрат часто змінюється, а, отже, і наслідки дії цих факторів (собівартість одиниці продукції) в різних періодах будуть відрізнятись.

По-друге, інформація про собівартість продукції в системі бухгалтерського (фінансового) обліку не відповідає принципу причинності, згідно якого на об'єкт затрат (калькулювання) можна відносити тільки ті затрати, які безпосередньо зумовлені цим об'єктом [1]. Так, згідно П(С)БО 16 «Витрати» до складу собівартості виробництва включається амортизація основного капіталу (постійні затрати), яка в дійсності залежить не від обсягу виробництва, а від кількості об'єктів основних засобів. Віднесення затрат на ті об'єкти (фактори), які не є безпосередньою причиною їх виникнення, може призводити до прийняття неправильних управлінських рішень, передусім, у асортиментній політиці підприємства.

Тому для цілей внутрішнього управління потрібною є, насамперед, інформація про планові змінні затрати та планові доходи в розрізі різноманітних об'єктів прийняття рішень. Така інформація може оперативно формуватись тільки в системі управлінського обліку як складової загальної системи обліку підприємства.

За мету в даній статті ставиться теоретично обґрунтувати та продемонструвати концептуальні переваги системи управлінського обліку “директ-костинг” при прийнятті стратегічних рішень по вилученню з виробничої програми збиткових видів продукції.

Серед зарубіжних авторів, які займались концептуальним розвитком директ-костингу можна виділити, насамперед, німецьких вчених В. Кільгера (W. Kilger) [2], К. Аге (K. Agthe) [2] та К. Мелеровіча (K. Mellerowicz) [2]. Двоє останніх авторів у 1959 році розробили удосконалену модель обліку та планування затрат, відому у вітчизняній науці як розвинутий директ-костинг.

У вітчизняній літературі дослідження системи управлінського обліку „директ-костинг” здійснюється в наукових працях Нападовської Л.В. [5], Бутинця Ф.Ф. [6], Петренко С.Н. [7], Голова С.Ф. [8] та ін. Серед російських науковців можна виділити Николаєву С.А. [9], Шеремета А.Д. [10], Івашкевича В.Б. [11], Єфремову О.В. [12] та ін. Загалом, у працях переважної більшості вітчизняних та російських вчених основна увага направлена на дослідження аналітичних можливостей директ-костингу в сфері оперативного управління. Питанням інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного управління приділяється значно менша увага. Це і спонукало авторів до дослідження даної теми.

Методологічною основою даної статті є діалектичний метод пізнання, математичне моделювання, фундаментальні положення економічної теорії.

Дана стаття складається із вступу, основної частини, 2 розділів, висновків та списку літературних джерел.

Основна частина. На сьогоднішній день в зарубіжній теорії та практиці основою оперативного планування господарської діяльності підприємства є інформація та

аналітичні показники системи управлінського обліку “директ-костинг”. Під оперативним плануванням необхідно розуміти планування на короткостроковий період, тобто період, протягом якого виробничі потужності підприємства (“потенціал підприємства”) залишаються незмінними [13, 14]: для проведення структурних змін, наприклад, в складі основних засобів чи в складі персоналу необхідний певний проміжок часу.

В оперативному плануванні основною змінною виступає обсяг виробництва продукції, а виробничі потужності є заданим параметром [2]. При використанні, а в деяких випадках вже навіть при наявності виробничих потужностей підприємство несе певні затрати, величина яких не залежить від ступені завантаженості виробничих потужностей і є функцією часу, а не обсягу виробництва. Для позначення такого роду затрат у вітчизняній та зарубіжній науці використовують термін “постійні затрати”. Термін “постійні затрати” не досить вдало відображає зміст вище наведеної категорії затрат, так як константа, яка стоїть за цим поняттям вводить в оману. Відомий німецький спеціаліст в галузі контролінгу А. Дайле [А. Дайле] в своїй монографії “Практика контролінга” пропонує замість терміну “постійні затрати” використовувати термін “структурні затрати”, так як постійні затрати можуть бути і “змінними” – змінюються в середньостроковому та довгостроковому періоді внаслідок прийняття відповідного управлінського рішення [15]. Проміжок часу між прийняттям рішення про зміну виробничої потужності підприємства та економічними наслідками від прийнятого рішення можна визначити як короткостроковий період. При прийнятті рішення на короткостроковий період постійні затрати є нерелевантними. В довгостроковому періоді не тільки змінні, але й постійні затрати є релевантними: чим довшим є період, тим більше постійних затрат у аналітичних розрахунках повинні братись до уваги, так як вони піддаються зміні на основі прийняття відповідного управлінського рішення.

Структурні (постійні) затрати є завжди постійними по відношенню до обсягу виробництва продукції та по відношенню до короткострокового періоду, що схематично можна зобразити наступним чином:

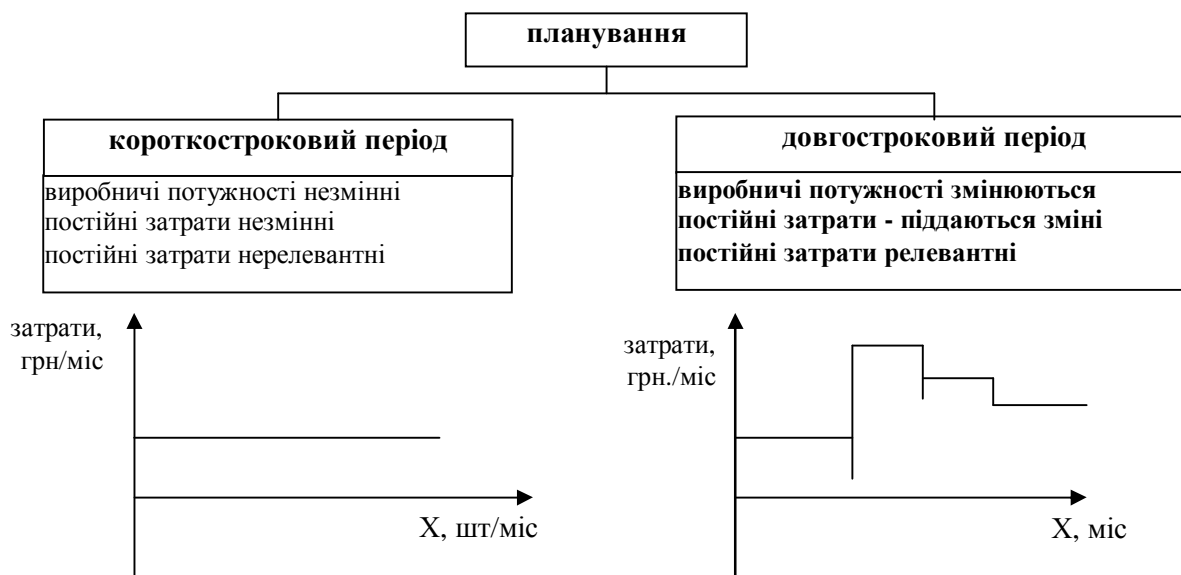

Рисунок 1 - Взаємозв'язок обсягу виробництва та постійних затрат. Залежність постійних затрат від часу

Простий директ-костинг генерує інформацію придатну, в першу чергу, при прийнятті оперативних управлінських рішень. Основним недоліком даного методу обліку є неможливість його використання для цілей стратегічного планування. При

стратегічному плануванні аналізується середньостроковий та довгостроковий період, протягом якого підприємство може змінювати власні виробничі потужності, а отже і пов'язані з їх використанням постійні затрати. Типовим рішенням оперативного планування є, наприклад, зменшення або збільшення обсягу виробництва продукції як реакція на коливання попиту на продукцію [8]. Повноваження для прийняття такого рішення можна делегувати, наприклад, менеджеру продуктової групи. Рішення про припинення випуску продукції відноситься вже до стратегічного – такого роду рішення повинні прийматись, щонайменше, за участю вищого керівництва підприємства.

Перевага директ-костингу над системою обліку повних затрат при вирішенні проблем оперативного планування є очевидною, так як в системі директ-костинг формується інформація про змінні затрати та маржинальний прибуток для оцінки різних об'єктів прийняття управлінських рішень (наприклад, видів продукції), в той час коли система обліку повних затрат в оцінку об'єкту прийняття управлінських рішень включає також ті затрати, які не залежать безпосередньо від рішення по даному об'єкту.

В системі простого директ-костингу не здійснюється диференціація постійних затрат, постійні затрати не розподіляються між видами продукції, а розглядаються єдиним блоком. [2, 16] Постійні затрати покриваються за рахунок загального маржинального прибутку по всіх видах продукції, а показник прибутку для певного виду продукції не визначається, так як не розраховується і показник повної собівартості. Схематично концепцію простого директ-костингу можна відобразити наступним чином:

Таблиця 1 - Концепція системи простого директ-костингу

Показники	Продукти				Всього
	Продукт 1	Продукт 2	...	Продукт N	
Виручка	X	X	X	X	X
змінні затрати	X	X	X	X	X
Маржинальний прибуток	X	X	X	X	X
Постійні затрати					X
Фінансовий результат					X

Для цілей оперативного планування, наприклад, виробничої програми вище наведений підхід є повністю виправданим, так як в короткостроковому періоді альтернативні комбінації обсягів виробництва різних видів продукції, тобто, альтернативні виробничі програми, оцінюються на основі релевантних (змінних) затрат та доходів. Але для цілей стратегічного аналізу та планування недостатньо знати тільки маржинальну собівартість продукції, так як в довгостроковій перспективі продукт повинен “заробити” не тільки змінні затрати, але й покрити ту частину постійних затрат, яка була безпосередньо понесена на його виробництво. Ігнорування даної обставини може негативно вплинути на результати діяльності та фінансовий стан підприємства.

Продемонструємо вище наведений недолік простого директ-костингу на умовному прикладі, для якого діють наступні припущення:

- обсяг виробництва дорівнює обсягу продажу;
- використовується не виробничий метод амортизації, а будь-який інший, наприклад, прямолінійний;
- ціни на продукцію підвищити неможливо, так як підприємство веде свою господарську діяльність на ринку з високим рівнем конкуренції, де ціна встановлюється під дією попиту та пропозиції.

Але одночасно з описанням недоліків простого директ-костингу спробуємо також довести непридатність інформації системи обліку повних затрат для прийняття

рішень по вилученню збиткових продуктів з виробничої програми.

Концептуальні недоліки простого директ-костингу та системи обліку повних витрат при прийнятті стратегічних рішень по виробничій програмі підприємства.

Для подальшого аналізу необхідно спочатку визначити поняття повної собівартості. За складом затрат у вітчизняному обліку виділяють технологічну, виробничу та повну собівартість [6]. Схематично дані види собівартості можна відобразити наступним чином:

Рисунок 2 - Характеристика видів собівартості за ознакою складу затрат

На рисунку 2 чітко видно, що в технологічній собівартості питома вага змінних затрат є значно вищою, ніж у повній собівартості. У виробничій сфері підприємства існує тісний функціональний зв'язок між обсягом виробництва продукції та обсягом спожитих ресурсів, так як значна частина використаних ресурсів утворює матеріальну основу виробленої продукції а також значна частина операцій засобів праці та людської праці пов'язана з безпосередньою обробкою предметів праці, що дозволяє здійснювати нормування затрат матеріальних ресурсів, затрат часу людської праці та часу роботи обладнання на одиницю продукції. У інших функціональних сферах підприємства використання матеріальних ресурсів та більша частина операцій (внутрішніх послуг) не мають безпосереднього зв'язку з обробкою предметів праці, що виключає у цих сферах можливість нормування затрат ресурсів на одиницю продукції. Діяльність у невиробничій сфері направлена на створення інфраструктури та умов нормального функціонування виробничої сфери, тому і більша частина затрат в цих функціональних сферах є постійними, тобто такими, що не залежать від виробництва додаткової одиниці продукції.

Необхідно відразу відмітити, що в подальшому розглядається показник собівартості, який охоплює за обсягом тільки технологічні затрати. В даній статті спробуємо довести, що включення до собівартості одиниці продукції постійних затрат може призвести до прийняття на основі такої інформації хибних управлінських рішень: чим більша питома вага постійних затрат міститься у показнику собівартості, тим більшими можуть бути потенційні негативні наслідки від прийняття на основі такого показника хибних управлінських рішень. Тому недоліки по показнику технологічної собівартості є автоматично і недоліками для інших видів собівартості (виробничої, повної), так як в них питома вага постійних затрат є ще більшою, ніж в показнику технологічної собівартості. Для простоти аналітичних розрахунків до складу технологічної собівартості в подальшому включаються тільки змінні технологічні затрати та частина постійних технологічних затрат, таких як амортизація обладнання. Технологічні змінні затрати в подальшому будемо називати просто змінними затратами

або маржинальна собівартість, а під повною собівартістю (повними затратами) будемо розуміти суму постійних та змінних технологічних затрат.

Розглянемо спочатку умовний приклад прийняття рішення про вилучення з виробничої програми збиткових видів продукції на основі інформації простого директ-костингу та системи обліку повних затрат.

Умовний приклад.

Планові показники собівартості, доходів та фінансових результатів в розрізі видів продукції наведені в таблиці 2:

Таблиця 2 - Аналіз фінансового результату в системі простого директ-костингу (умовний приклад)

№ п/п	Показники (тис.грн)	Види продукції					Всього
		А	Б	В	Г	Д	
1	Виручка	220	160	270	310	480	1440
2	Змінні затрати	150	110	200	280	440	1180
3	Маржинальний прибуток	70	50	70	30	40	260
4	Постійні затрати (амортизація)						270
5	Фінансовий результат						-10

Згідно таблиці 2 всі види продукції мають позитивне значення показника маржинального прибутку, отже всі види продукції є для підприємства прибутковими, хоча загального маржинального прибутку недостатньо для повного покриття постійних затрат.

Спираючись на інформацію простого директ-костингу можна зробити наступний висновок: в короткостроковому періоді необхідно виробляти всі 5 видів продукції, а в довгостроковій перспективі, якщо не буде зростання попиту на продукцію, то за всіх інших рівних умов підприємству вигідніше зупинити виробництво.

Припустимо, виробництво продуктів А, Б, В, Г здійснюється на обладнанні 1, а продукту Д – на обладнанні 2. В цьому випадку при розподілі амортизаційних затрат (постійних затрат) між видами продукції на основі часу роботи обладнання кошторис затрат, доходів та фінансових результатів для виробничої програми матиме наступний вигляд:

Таблиця 3- Аналіз фінансового результату на основі системи обліку повних затрат (умовний приклад)*

№ п/п	Показники (тис.грн)	Види продукції					Всього
		А	Б	В	Г	Д	
1	Затрати часу роботи обладнання 1, маш-год	400	200	300	100	0	1000
2	Виручка	220	160	270	310	480	1440
3	Прямі затрати: матеріальні та заробітна плата	150	110	200	280	440	1180
4	Амортизація обладнання 1 (розподілені затрати)	80	40	60	20	0	200
5	Амортизація обладнання 2 (прямі затрати)	0	0	0	0	70	70
6	Повна виробнича собівартість	230	150	260	300	510	1450
7	Фінансовий результат (валовий прибуток)	-10	10	10	10	-30	-10

* Кошторис, наведений в таблиці 3, трансформований із кошторису маржинальної собівартості (табл.2)

Згідно таблиці 3 збитковими виявились продукти А та Д. При аналізі даної аналітичної форми значна частина менеджерів, орієнтуючись на показник повної собівартості та розрахований на його основі показник валового прибутку, може бути схильною вилучити у плановому періоді збиткові продукти з виробничої програми. При всіх інших рівних умовах наслідки такого рішення наведені в таблиці 4:

Таблиця 4 - Аналіз фінансового результату на основі системи обліку повних затрат після вилучення продуктів А та Д (умовний приклад)

№ п/п	Показники (тис.грн)	Види продукції					всього
		А	Б	В	Г	Д	
1	Затрати часу роботи обладнання 1, маш-год	0	200	300	100	0	600
2	Виручка	0	160	270	310	0	740
3	Прямі затрати: матеріальні та заробітна плата	0	110	200	280	0	590
4	Амортизація обладнання 1 (розподілені затрати)	0	67	100	33	0	200
5	Амортизація обладнання 2 (прямі затрати)	0	0	0	0	0	70
6	Повна виробнича собівартість	0	177	300	313	0	790
7	Фінансовий результат (валовий прибуток)	0	-17	-30	-3	0	-50

При прийнятті стратегічних рішень перевагою системи обліку повних затрат над системою простого директ-костингу є можливість в деяких випадках правильно виявити збиткові види продукції, які підприємству вигідно вилучити з виробничої програми. У вище наведеному умовному прикладі (таблиці 3 та 4) одним з таких випадків є продукт Д. Припинення виробництва продукту Д дозволило б підприємству скоротити амортизаційні затрати, затрати матеріалів та затрати по заробітній платі на загальну суму 510 тис.грн, що повністю відповідає показнику повної собівартості продукту Д (табл.3, рядок 6), а доходи по продукту Д в той же час скоротились тільки на 480 тис.грн. Система обліку повних затрат спроможна точно оцінити об'єкт прийняття рішення - продукт Д, що дозволяє правильно визначити економічні наслідки від вилучення продукту із виробничої програми. Набагато частіше на підприємствах зустрічаються випадки як з продуктом А. Основна відмінність між ними полягає в тому, що в першому випадку на вид продукції Д не здійснювався розподіл (пропорціоналізація) постійних затрат, а в другому випадку на продукт А так. При вилученні з виробничої програми продукту А постійні затрати, які містились у показнику повної собівартості, не зменшились і одночасно «зробили» й інші види продукції збитковими, а маржинальний прибуток тим часом знизився на 70 тис. грн/рік.

Амортизаційні затрати є наслідком прийняття стратегічних рішень у минулому, пов'язаних з формуванням парку машин та обладнання а також пов'язаних з наявністю довгострокових договірних зобов'язань. Показник повної собівартості відіграє важливу роль на етапі планування впровадження у виробництво нового виду продукції. Протягом періоду життєвого циклу продукту прогнозовані раніше для продукту результативні показники з різних причин можуть досить часто відрізнитись від фактичних (нижчий попит, дорожча сировина, нижчі продажні ціни, нижча продуктивність праці тощо). Якщо у підприємства немає на даний момент кращих можливостей використання виробничих потужностей обладнання №1, то і вилучати продукт А із виробничої програми не вигідно, так як він має позитивне значення показника маржинального прибутку і покриває деяку частину постійних затрат: навпаки, в умовах низької завантаженості виробничих потужностей зростання обсягу продажу «збиткового» продукту А є для підприємства вигідним, так як в цьому випадку зростатиме і прибуток (зменшуються збитки).

Однією з причин того, що постійні затрати не реагують на зміни обсягу виробництва продукції, є неподільність факторів виробництва [14]: чим більша подільність факторів виробництва, тим меншим є ризик зазнати збитків, так як є можливість своєчасно реагувати на зміни в попиті, вилучаючи з експлуатації надлишкові потужності і таким чином зменшуючи постійні затрати. Система обліку повних затрат повністю ігнорує дану обставину, пропорціоналізуючи постійні затрати на об'єкти калькулювання затрат.

Основну відмінність для цілей аналізу фінансових результатів між простим директ-костингом та системою обліку повних затрат образно можна сформулювати наступним чином: при використанні інформації про повну собівартість менеджер спочатку починає шукати джерела збитку у виробничій програмі підприємства, коли потрібно їх шукати зовсім в іншому місці – в складі необоротних активів та організаційній структурі підприємства. При використанні простого директ-костингу у менеджера перед очима постійно знаходиться блок постійних затрат, порівнюючи величину якого з сумою загального маржинального прибутку можна вчасно прийняти правильне рішення про зміну в організаційній структурі підприємства, що дозволить знизити відповідну суму постійних затрат і таким чином покращити фінансовий результат. Звідси можна зробити наступний висновок: розподіл непрямих постійних затрат між видами продукції та розрахунок показника повної собівартості може призвести до прийняття на основі такої інформації хибних управлінських рішень, як оперативних так і стратегічних, так як в цьому випадку пропорціалізуються постійні затрати на об'єкт калькулювання, які не залежать від прийняття управлінського рішення по даному об'єкту калькулювання. Постійні затрати не тільки можна, але й треба відносити до конкретного виду продукції – але тільки прямі постійні затрати. Причому розподіл прямих для певного виду продукції постійних затрат на одиницю продукції цього ж виду – це така сама помилка як і розподіл непрямих постійних затрат між видами продукції – розглядаються просто різні ієрархічні рівні об'єктів калькулювання.

Якщо постійні затрати не є готівковими, тобто не вимагають безпосередньо здійснення виплат (наприклад, як амортизація), то такі стратегічні прорахунки, як у вище наведеному умовному прикладі, не так швидко вплинуть на господарську діяльність підприємства, як у випадку, коли постійні затрати є готівковими (наприклад оренда обладнання), так як в останньому випадку шлях до неплатоспроможності, а отже і банкрутства, є набагато коротшим.

В цілому можна зробити наступний висновок: як аналітичні показники простого директ-костингу так і аналітичні показники системи обліку повних затрат непридатні для використання в якості критерію при прийнятті управлінських рішень по вилученню з виробничої програми збиткових видів продукції, так як при простому директ-костингу показник маржинального прибутку для певного продукту не порівнюється з можливими прямими постійними затратами даного продукту, що не дозволяє взагалі виявити збиткові види продукції, а при використанні системи обліку повних затрат відбувається пропорціалізація постійних затрат на одиницю продукції, що може призвести до прийняття хибного управлінського рішення, так як постійні затрати не залежать від прийняття рішення по даному об'єкту калькулювання.

Аналітичні можливості розвинутого директ-костингу при прийнятті стратегічних рішень по виробничій програмі підприємства.

У вище наведеному умовному прикладі було описано основний недолік простого директ-костингу - неможливість його використання для цілей стратегічного планування. Але це не означає, як було також доведено вище, що підприємству необхідно для цілей стратегічного планування використовувати показник повної собівартості – саме для стратегічного планування показник повної собівартості і таїть найбільшу небезпеку, так як наслідки помилок в оперативному плануванні ще виправити можна, але стратегічні прорахунки можуть призвести до таких наслідків, коли виправляти буде вже нічого, так як підприємство збанкрутує.

Непридатність як простого директ-костингу так і системи обліку повних затрат для вирішення стратегічних проблем підштовхнула німецьких вчених К. Ате (1959 рік) та К. Мелеровіча (1961 рік) до розробки ускладненого варіанту директ-костингу, якому

вчені дали назву “облік багатоступінчастих сум покриття” (нім. mehrstufige Deckungsbeitragsrechnung; mehrstufiges Direkt Costing) [3, 4]. На сьогоднішній день у вітчизняній літературі для позначення даного способу обліку та планування затрат також використовуються назви “облік покриття постійних затрат” (нім. Fixkostendeckungsrechnung), розвинутий (ускладнений) директ-костинг [5]. В подальшому будемо використовувати поняття розвинутий директ-костинг, так як самі розробники К. Ате та К. Мелеровіч зазначають, що цей спосіб обліку та планування затрат (доходів) не є новою системою управлінського обліку, а є тільки удосконалення простого директ-костингу для цілей аналізу фінансових результатів [3, 4]. Суть ускладненого варіанту директ-костингу полягає в тому, що суми покриття різних об’єктів калькулювання (вид продукції, продуктова група, підрозділ, підприємство) порівнюються з постійними затратами, які можна прямо віднести до даних об’єктів калькулювання. Тобто формується певна ієрархія об’єктів затрат. Схематично концепцію розвинутого директ-костингу можна відобразити наступним чином (таблиця 5):

Таблиця 5 - Концепція розвинутого директ-костингу

	Підприємство														
	Підрозділ 1							:	Підрозділ N						
	Продукто ва група 1			:	Продукто ва група N			:	Продукто ва група 1			:	Продукто ва група N		
	Продукт 1	:	Продукт N	:	Продукт 1	:	Продукт N	:	Продукт 1	:	Продукт N	:	Продукт 1	:	Продукт N
Виручка	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Змінні затрати	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Маржинальний прибуток 1	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Прямі постійні затрати по продукту	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Маржинальний прибуток 2	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Прямі постійні затрати по групі продуктів	X			X	X			X	X			X	X		
Маржинальний прибуток 3	X			X	X			X	X			X	X		
Прямі постійні затрати по підрозділу	X							X	X						
Маржинальний прибуток 4	X							X	X						
Прямі постійні затрати по підприємству	X														
Маржинальний прибуток 5	X														

В даній статті не будемо детально описувати методика обліку для розвинутого директ-костингу. Сконцентруємо увагу, насамперед, на аналітичних можливостях даного методу в ході прийняття стратегічних рішень по вилученню збиткових продуктів із виробничої програми підприємства. Для висвітлення цього питання продовжимо умовний приклад, наведений в даній статті вище.

Одним із завдань системи управлінського обліку є формування інформації, яка дозволяє виявити збиткові види продукції. З таким, на перший погляд, простим

завданням може справитись не кожна система управлінського обліку: наприклад, система обліку повних затрат досить часто може “сигналізувати” про збитковість тих продуктів, виробництво яких для підприємства є відносно прибутковим.

Так, згідно таблиці 3 система обліку повних затрат сигналізує про збитковість продукту А, який необхідно вилучити з виробничої програми. В дійсності ж продукт А здійснює за даної організаційної структури виробничого процесу позитивний вклад у формування прибутку (у зменшення збитків). Простий директ-костинг також непридатний для виявлення збиткових продуктів: так, згідно даних таблиці 2 продукт Д має одне з найкращих значень показника маржинального прибутку, а в дійсності даний вид продукції є збитковим, так як маржинальний прибуток по ньому не покриває прямі постійні затрати.

Таблицю 3, в якій здійснюється аналіз фінансових результатів на основі показника повної собівартості продукції, можна представити в альтернативній формі (таблиця 6):

Таблиця 6 - Аналіз фінансового результату в системі розвинутого директ-костингу (умовний приклад)

№ п/п	Показники (тис.грн)	Види продукції					всього
		А	Б	В	Г	Д	
1	Виручка	220	160	270	310	480	1440
2	Змінні затрати: матеріальні та на оплату праці	150	110	200	280	440	1180
4	Сума покриття 1 (=маржинальний прибуток)	70	50	70	30	40	260
5	Прямі постійні затрати	200			70	270	
6	Сума покриття 2	20			-30	-10	

Так як для виробництва продукту Д використовується окремий вид обладнання, то амортизаційні затрати (постійні затрати) даного обладнання можна безпосередньо віднести на продукт Д (на весь обсяг виробництва, а не на одиницю продукції). А так як продукти А-Г виробляються на одному обладнанні, то й амортизаційні затрати даного обладнання можна безпосередньо віднести тільки до цілої групи продуктів А-Г. З таблиці 6 чітко видно, що збитковим є тільки продукт Д, так як показник суми покриття 2 для цього продукту має негативне значення. Для продуктів А-Г можна розрахувати тільки спільну суму покриття 2, так як постійні затрати не можна прямо віднести до конкретного виду продукції. На відміну від системи обліку повної собівартості розвинутий директ-костинг дозволяє менеджеру уникати прийняття хибних управлінських рішень.

Даний метод аналізу фінансових результатів дозволяє приймати правильні стратегічні рішення по виробничій програмі, так як в ньому відсутня пропорціоналізація постійних затрат по об'єктах калькулювання, що дозволяє точно спрогнозувати економічні наслідки від прийняття управлінських рішень.

Твердження прихильників системи обліку повної собівартості про непридатність використання директ-костингу для цілей стратегічного планування є цілком правильним. Але необхідно також зауважити, що дане твердження в повній мірі можна віднести і до самої системи обліку повної собівартості, інформація якої є непридатною як для вирішення оперативних, так і для вирішення стратегічних проблем.

Розробка розвинутого директ-костингу дозволила покращити інформаційно-аналітичне забезпечення системи стратегічного планування. Ускладнений варіант – це універсальний інструмент як оперативного так і стратегічного планування виробничої програми підприємства, так як в ньому з однієї сторони формується інформація про маржинальний прибуток, що дозволяє визначити оптимальну виробничу програму на

короткостроковий період, а з іншої сторони здійснюється диференціація постійних затрат, що дозволяє на основі порівняння сум покриття та постійних затрат для різних об'єктів калькулювання приймати правильні стратегічні рішення по виробничій програмі на довгостроковий період.

У даній статті було чітко обґрунтовано та продемонстровано недоліки показника повної собівартості, згідно якого пропорціоналізуються постійні затрати по об'єктах калькулювання. Використання в управлінні собівартістю показника повної собівартості може призвести до прийняття хибних стратегічних рішень по виробничій програмі. Управляти потрібно не повною собівартістю, а окремо змінними та постійними затратами. Для цього необхідна відповідна інформація не про повну собівартість, а окремо інформація про постійні та змінні затрати, яка системно формується при використанні розвинутого директ-костингу.

На практиці не обов'язковим є побудова глибокої ієрархії об'єктів затрат. Для більшості підприємств було б достатнім виділення 2 рівнів постійних затрат: прямих постійних затрат по видах продукції та по підприємству в цілому.

Подальшими напрямками розвитку даної теми є дослідження часового аспекту постійних затрат у системі багатоступінчатого маржинального аналізу (вперше запропонував Г. Зайхт) [1], використання багатовимірної моделі багатоступінчатого маржинального аналізу (Г.-У. Кюппер) [16], ув'язка скачкоподібних постійних затрат із ступенем завантаження виробничих потужностей (Г.-Й. Шолль, Т. Райхманн) [17, 18], розрахунок в системі багатоступінчатого маржинального аналізу оптимального моменту для вилучення збиткових продуктів із виробничої програми (Т. Райхманн) [18], інтеграція в систему розвинутого директ-костингу методу калькулювання ABC (Т. Райхманн, Г. Екінг) [18, 19].

Список літератури

1. Seicht G. Moderne Kosten- und Leistungsrechnung. Grundlagen und praktische Gestaltung, Industrieverlag Peter Linde, GmBH. – Wien. 1990
2. Kilger W. Flexible Plankostenrechnung und Deckungsbeitragsrechnung, 9. Aufl., Wiesbaden, – 1988
3. Agthe K. Stufenweise Fixkostendeckung im System des Direct Costing//ZfB, 1959. – S.404–418
4. Mellerowicz K. Die neuesten Entwicklungstendenzen der Kosterechnung und ihre praktische Bedeutung//in Mitteilungen der Industrie- und Handelskammer zu Dortmund, Januar 1959. – S.4
5. Нападовський Л.В. Управлінський облік: Підручник для студентів вищих навчальних закладів.- К: Книга, 2004.- 544 с.
6. Бугинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік. – Житомир: ПП Рута, 2002. – 480с.
7. Петренко С.Н. Контроллинг/Учебное пособие. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 328 с.
8. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. – К.: Лібра, 2003. – 704 с
9. Николаева С.А. Особенности учета затрат в условиях рынка: система «директ-костинг»: Теория и практика. –М.:Финансы и статистика. – 1993.
10. Шеремет А.Д. Управленческий учет. –М.: ИД ФБК-Пресс, 2004. – 512 с.
11. Івашкевича В.Б. Бухгалтерский управленческий учет: учеб. Для вузов.- М.: Экономистъ, 2006.- 618 с.
12. Ефремова А.В. Аналитические возможности системы управленческого учета «директ-костинг». Дисс. канд. экон. наук: 08.00.12. – М., 2002. – 206 с.
13. Marshall, A., Principles of Economics, London 1956
14. Gutenberg E. Grundlagen der Betriebswirtschaftslehre, Bd. I, Die Produktion, 3. Aufl.. Berlin/ Göttingen/ Heidelberg, 1957. – 650 S.
15. Дайле А. Практика контроллинга.- М.: Финансы и статистика, 2001. - 344 с
16. Schweitzer M., Küpper H. –U. Systeme der Kosten und Erlösrechnung, 7.überarb.und erweit. Aufl., München, – 1998
17. Scholl H.–J. Fixkostenorientierte Plankostenrechnung – die Grenzplankostenrechnung als Informationsinstrument zur Planung, Steuerung und Kontrolle unter besonderer Berücksichtigung der Betriebsbereitschaftskosten, 9. Aufl., Wiesbaden, – 1988
18. Reichmann T., Controlling mit Kennzahlen und Managementberichten. – 2. Auf. – München : Vahlen. 1990

19. Reichmann T., Oecking G.: Fixkostenmanagement auf Basis controllingorientierter Vertragsdatenbanken, in: ZfC, 1994, s. 252-261

В этой статье сделана попытка теоретически обосновать и продемонстрировать концептуальные недостатки системы учета полных затрат та преимущества развитого директ – костинга при принятии стратегических решений по исключению из производственной программы убыточных видов продукции.

In this article accomplish attempt of theoretical substantiate and show conceptual disadvantages of calculation full costs and advantages developed Direct Costing for accepting strategies decision for studies production program damagaly types of production.

УДК 658.152

Т.В. Калінеску, проф., д-р екон. наук, Г.С. Ліхоносова, студент

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Луганськ

Проблеми мінімізації ризиків інвестиційної діяльності підприємств.

Розглянуто ризики інвестиційної діяльності підприємства, наведено характеристику його основних складових, виявлено можливості його мінімізації й оптимізації.

ризик, невизначеність, інвестиційний ризик, податковий ризик, інвестиційна діяльність, мінімізація й оптимізація ризиків

Ризик як невід'ємний елемент економічного, політичного і соціального життя суспільства супроводжує всі сфери діяльності будь-якої організації, що функціонує в ринкових умовах. Залежно від того, яким саме видом діяльності займається суб'єкт господарювання, цей ризик відбиває та визначає тільки йому властиві характерні риси. Тому будь-яке підприємство, що пов'язане з інвестиційною діяльністю, повинне стикатися із виникаючими ризиками й мати інструменти щодо управління ними, спрямовані на їх оптимізацію та мінімізацію.

На сьогодні багато середніх й малих підприємств України активно розвиваються, намагаючись реалізувати можливості свого бізнесу у сфері інвестування. Проте, ця сфера діяльності все ще залишається досить витратною, тому виникає необхідність пошуку перспективних і дешевих напрямів фінансування інвестиційної діяльності підприємств, визначення шляхів впровадження додаткових пільг і податкових стимулів. Все вищезазначене неминуче приводить до необхідності визначення складових інвестиційного ризику, в тому числі детального обґрунтування і уваги до податкових ризиків як з боку держави, так і з боку підприємницьких структур.

Питаннями управління ризиками інвестиційної діяльності підприємства займаються досить велика кількість як іноземних, так й вітчизняних вчених, серед яких можна назвати Альгіна А.П., Балабанова І.Г., Кошечкіна А.С., Лівшица В.Н., Махмудова О.Г., Поспелова А.В., Сидорова М.А., Хохлова М.В., Човушяна Э.О. та інші, які охарактеризували інвестиційні ризики, а також виділили обов'язкові етапи дослідження ризиків – аналіз і вибір заходів по їх усуненню і мінімізації [1]. Істотний внесок в дослідження питань виникнення й оптимізації ризиків, у тому числі податкових, зробили вітчизняні учені – економісти: Буряковський В.В., Василик О.Д., Іванов Ю.Б., Лютий В.О., Найдьонов В.С., Федосов В.М. та інші, які сформулювали, класифікували й окреслили шляхи їх усунення.